

BEKİR YILDIZ'IN DEMİR BEBEK ADLI ESERİNDE GÖÇMENLİĞİN VE SINIRIN DIŞINDA KALMANIN TRAJİĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Taner Namlı
İnönü Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
taner.namli@inonu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-0329-609X>

Özet

Göç olgusu ve göçmen sorunları üzerine Türk romanı ve hikâyesi içerisinde yazdıklarıyla Bekir Yıldız'ın gözlem, deneyim ve kurgulamaları göz ardı edilemez. Toplumcu gerçekçi çizgisi, karakter-eylem tasarımlarını bu estetik kategoride değerlendirmemize imkân vermektedir. Bu unsurları, eserlerine gerçekçi ve yalın bir gözle yansıtmayı başarmıştır. Bekir Yıldız'ın 1975 yılında basılan *Demir Bebek* adlı kitabı, 10 hikâye metnini içermektedir. Bu hikâyelerden beş tanesi göçmenlik ve sınır kaçakçılığı sorunları üzerine kurgulanmıştır. Almanya'ya göçmen işçi olarak gidenlerin trajik durumları üç hikâyesinde, Türkiye-Suriye sınırında gerçekleşen trajik ölümler ise iki hikâyesinde konu edilmektedir. Göç ve göçmenlik, dönem Türkiye'sinde yaşanan ekonomik zorlukların özellikle köylü kesiminden insanları sürüklediği

bir mecburiyet olarak karşımıza çıkar. Sosyolojik ve psikolojik etkilerin hikâyecî dikkatiyle yansıtıldığı metinlerde, 60'lı yıllar sonrası, Türkiye'den Almanya'ya yapılan göçün etkileri, sosyal ve ekonomik olduğu kadar politik yönüyle de öne çıkarılmaktadır. Sınır kaçakçılığını konu edinen hikâyelerinde de ekonomik gerekçelerle kaçakçılık yapan köylülerin ölümleri ve geride kalan trajik durumlar yansıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Bekir Yıldız, Demir Bebek, Almanya, Suriye.

THE TRAGEDY OF IMMIGRATION AND OF STAYING OUT OF THE BORDER IN BEKİR YILDIZ'S BOOK NAMED *DEMİR BEBEK*

Abstract

Bekir Yıldız's observations, experiences and constructions cannot be ignored with his writings on the phenomenon of migration and immigration issues in Turkish novel and story. Its socialist realist line allows us to evaluate character-action designs in this aesthetic category. He managed to reflect these elements in his works with a realistic and plain eye. Bekir Yıldız's book, *Demir Bebek*, published in 1975, contains 10 story texts. Five of these stories are based on immigration and border smuggling issues. Three stories deal with tragic situations of migrant workers in Germany and two stories are about smuggling that happens in Turkey-Syria border. Emigration and immigration, especially in Turkey during the period of economic difficulties we face as an obligation that drag people from the peasant sector. Sociological and psychological effects of the narrator in the text that reflected the diligence, post-60s, the effects of immigration from Turkey to Germany, also highlighted the social and economic as well as political aspects. The deaths of the villagers who smuggled for economic reasons and the tragic situations left behind were reflected in the stories about border smuggling.

Keywords: Immigration, Immigrant, Bekir Yıldız, Demir Bebek, Germany, Syria.

Giriş

Tarih boyunca insan ve toplumların başta ekonomik sebepler olmak üzere politik ve sosyal olaylar nedeniyle yaşadıkları coğrafyalardan ayrılmak, göç etmek zorunda kaldıkları görülür. Göç olgusunu bu yönüyle “ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden bir ülkeye, başka bir yerleşim yerine gitme işi” (Kukul, 2017, s. 1540) olarak tanımlamak mümkündür. Yeni yurtlar taze heyecanlar uyandırabildiği gibi süreçleri ve sonuçları itibarıyla göçmeni trajik durumlarla yüz yüze de bırakabilmektedir. Örnek olarak Türkiye’nin yakın dönemde yaşadığı ve insanını işçi olarak gönderdiği Almanya göçünün özellikle sosyolojik ve edebi bakımından dikkate değer sonuçları olmuştur. 1961 yılından sonra Türkiye ve Almanya arasındaki işçi alımı sözleşmeleri ve anlaşmalarla artık Türk işçileri yeni bir dünyanın eşğine adım atarlar. “Dönem Türkiye’inde kırsal toplumun sosyo-ekonomik yapısı dikkate alındığında, çeşitli araçlardan yoksun kişiler için zenginlik ve saygınlık hayali ise Almanya’ya göç ile mümkün görülmektedir. Nitekim göçün yaygınlaşp, kitleselleşmesinin ardında da bu gerçek yatmaktadır.” (Çavuş, 2019, s. 525). Almanya artık Türk insanının hafızasında “Acı Vatan” ibaresiyle karşılanmaya başlayacaktır.

Bu gurbet süreci, sosyolojik düzeyde yaşanmaya başlayan ve kendini trajik olarak gösteren durumlarla, eğilimlerle büyüyen birtakım çatışmaları da beraberinde getirecektir. Edebi eserler, sosyolojik düzeyde yaşanan bu trajedi ve çatışmaları gözlemlemeyebilmek için önemli imkânlar sunmaktadır. Bu anlamda ilk akla gelen isimlerden olan Bekir Yıldız, toplumcu gerçekçi Türk hikâyesinde özellikle Almanya’ya yapılan göç ve göçmen işçi tipi üzerine kaleme aldığı roman, hikâye ve röportajlarla dikkati çekmiştir. Ekmek parası için gurbete çıkanların yelken açtığı yeni

sulardaki serüveni, geride bıraktıklarının ve beraberinde sürüklediklerinin uyum ve uyumsuzlukları, özlem ve ölüm duygularıyla harmanlanarak anlatılır. Alabildiğine gerçekçi gözlemleri yapabilmesinde yazarın 1960'lı yıllarda 4 yıl Almanya'da ilk kuşak işçilerden biri olarak çalışmasının önemli bir payı vardır. “Trajikle komiği birleştiren ama trajediyi öne çıkaran; üzücü, ürpertici, ürkütücü, düşündürücü, acıklı, iğrenç, korkunç, çirkin hatta müstehcen olanı, belleğimize acı bir çığlık gibi yapışıp kalanı, işçileri, köylüleri, ağaları, eşkıyaları, kaçakçıları, mutsuz evlilikler yapmış umutsuz kadınları ve cinsellik ile sevgisizlik sarmalında bocalayan erkekleri, hülâsa bütün ‘Sahipsizler’i” anlatan Bekir Yıldız için hayat durmadan trajedi üreten (Durukoğlu, 2012, s. 570) bir süreç olduğu için eserlerinde de bu izleri görmek mümkündür.

Makalede incelemeye tabi tutulan yazarın Demir Bebek adlı hikâye kitabı, 1975 yılında basılmıştır. Dönem, Almanya'ya işçi olarak gidişin revaçta olduğu yıllara denk gelmektedir. Eser; *Demir Bebek*, *Beyaz Baba*, *Amele*, *Kör*, *Ölüm Yaşı*, *Kömür*, *Tank ve Tanklar*, *Sabahın Kurtları*, *Sevda* ve *Çiçeksiz Mezarlar* başlıklarını taşıyan on hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikâyelerden *Demir Bebek*, *Kör* ve *Tank ve Tanklar doğrudan göçmen tipinin trajik durumlarını sergilerken Beyaz Baba* ve *Çiçeksiz Mezarlar*, Türkiye-Suriye sınırında kaçakçılık yaparken ölen insanların dramını konu edinir. Mehmet Narlı, Almanya göçünün işlendiği roman ve hikâyelerdeki kritik eşikleri, bazı başlıklar altında toplayarak yaşanan sürecin anlatılardaki şablonunu belirginleştirir. Bunlardan incelediğimiz hikâyelerle bağlantılı olarak tespit ettiklerimiz; “iletişim yokluğu ve bunun doğurduğu korku ve güvensizlik, işlerin zorluğu ve işverenlerin baskısı, yabancı düşmanlığına maruz kalmak” (Narlı, 2012, s. 131) başlıklarıdır. Çalışma, hikâyelerdeki göçmen tipinin yüz yüze kaldığı trajik durumları belirlemeyi, birbirleri arasındaki bağlantıları ve simgeleri çözümlenmeyi amaçlamaktadır.

Göçmenliğin Trajijî

Esere ismini veren *Demir Bebek* hikâyesi, anne ve babası fabrikada çalıştığı için kendisinden küçük kardeşine bakmak zorunda olan ve istemeden kardeşinin ölümüne sebep olan Narin'in trajik durumunu anlatır. Narin altı, küçük kardeşi Davud ise iki yaşında göçmen çocuklarıdır. Evin babası Seyit, kendisi iş bulup çalışmaya başladıktan sonra karısını ve çocuklarını alıp Almanya'ya getirmiştir. Ailesini getiriş birkaç hafta, karısının fabrikada çalışmaya başlaması da henüz iki gün olmuştur. "Almanya'ya geçici olarak gitme fikri, Türklerin kendilerini toplumdaki soyutlamalarına; bu nedenle "öteki" olarak nitelendirilmelerine yol açar. 1973'te işçi alımları durunca Türkler, ailelerini yanlarına alır. Bir "kırılma noktası" olan bu tarihten sonra işçiler, hayatlarını Almanya'ya taşımaya başlar." (Alçıçek, 2019, s. 352-353). Göçmen işçi, bir aile olarak Almanya'da yaşamaya başlayınca hem ekonomik hem de manevi olarak daha güçlü bir varlık göstermeye başlar veya en azından buna inanır. Fakat uyum süreçleri kolay olmayacak yeni vatan, göçmen aileyi sınavlara tabii tutacaktır.

Hikâyede "Narin'in anası" vurgusuyla anılan anne karakteri, fabrikada çalışırken canlı cansız her şeyle ilişkisinin koparıldığını, yaşanan dünyayla arasına bir duvar, duvardan da öte bir kalenin örüldüğünü hissetmektedir. Çalışırken eline giydiği plastik eldivenden bile rahatsızdır. "Ellerinin bozulmasına hattâ asitli suda parçalanıp yanmasına razıydı. Yeter ki, şu plastiği ellerinin üzerinden söküp atabilsindi... fabrikada çalışırken başı dönüyor 37 yıldır gördüğü bozkırların boşluğu, dağların yüksekliği, gökyüzünün sonsuzluğuna karşılık şu eldivenler şu incecik akan kırmızımsı su, şu demir ve demirler gözlerini karartıyordu." (s. 8-9). Fabrikada kocasıyla birlikte çalışmasına rağmen kendini ona ulaşamayacak denli uzakta hisseder. Gurbetin daha ilk günlerinde değişen mekân ve hayat şartlarının şokunu yaşamaya başlar. "Reva midir bu başımıza gelenler Narin'im, Davud'um...Makinelere baktı. Firezeler, planyalar, matkaplar boy boydu... Onların, şu makinelerin yüzünden mi gelmişti buralara.

Köylerinde neden yoktu böylesi makinalar. Köydeki kuzulara, kuşlara, ekinlere, ormanlara karşılık, kentlerde makinalar mı vardı yoksa?... Kendi ülkesinde şu uçağa binmek için geldikleri İstanbul'da yok muydu böylesi makinalar? Varsa eğer, ilkin neden orada, hep İstanbul'da çalışmamışlardı?... Almanya, deveden büyük bir mıknatıs gibi geldi ona. İlkin kocası, sonra kendisi ve çocukları tutulmuşlardı bu mıknatısa.” (s. 13-14). Fabrika mesaisi bitip eldivenlerini çıkardığı zaman elleri ilkbaharda buluttan kurtulan güneş gibidir. Anlatıcı, “İlkel bir ortamdan çıkıp kendisine göre çok gelişmiş bir topluma giden insanların Almanya’daki otomatik kontrol sistemine göre çalışmakta zorluk çektiğini belirtmiştir. Köylerinde feodal değerlerle ağaya ve törelere boyun eğen bu insanlar, Almanya’da fabrikadaki makinelere boyun eğmişlerdir.” (Baskak, 2008, s. 182). Göçmen işçinin çalıştığı şartlar, hem maddi hem de manevi açıdan olarak yıpratıcıdır. Köy ortamında gün boyu yorucu işlerde çalışmış olmalarına rağmen doğayla ve doğal olanla baş başa oldukları için bu denli olumsuz etkilenmezler. Oysa fabrika, kahramanı hiç alışık olmadığı yapay, hızlı ve mekanik bir çalışma ortamına zorlamaktadır. Narin’in anasının Almanya’nın bazı imkânlarından mutlu olduğunu düşündüğü anlar da vardır. Her imkânın olması, musluklardan akan suların, ışıkların, okulların, fabrikaların olması gibi... Yaşadığı bu çelişki, maddi refah arzusu ile doğal hayatından kopup yeni yaşayış sisteminin baskısını hissetmesinin çatışmasından doğar.

Seyit ve karısı mesaiden çıktıklarında akşam karanlığı çökmeye başlamıştır. Evde ise bir başka trajik durum yaşanmaktadır. Kardeşi Davud’u doyurmak için evde çırpınıp duran Narin, henüz bu sorumluluğun üstesinden gelecek yaşta değildir. “Ağlama Davud... Aha dur şöyle... Vııın... Atta... Atta ya... Araba onlar... Almanlar var içinde... Babamız bize de alacakmış... Hele, Anamız da çalışınca, toprağımız olacakmış... Babamın anama demesi böyle... Obamızı bırakıp niye geldik buralara... Almanya'da çokmuş çikolata. Ne dediydi babamız: aç durmayın ha çocuklar. Karnınız acıktıkça, çikolata.” (s. 12). Çocukların hayatında da doğal olan bir yan kalmamıştır. Annesinin sütünden mahrum bebek, çikolatayla karnını doyurmak zorundadır.

Almanya'nın daha ilk günlerinde göçmen aile yitim duygularını yaşamaya başlar. Eski doğal çalışma hayatını, çocuklar annelerini, anne çocuklarını yitirmeye başlar. Çaresiz kalmış Narin'in çırpınışı esnasındaki konuşma, aslında göçmen tipinin avuntusunu yansıtmaktadır. Çünkü "Demir Bebek'te (de) göçün temel nedeni yokluktur. Narin, kardeşinin merakla gösterdiği arabalara bakıp babasının çalışmasıyla şu anda Almanların bindiği arabalara onların da bineceğini, annesinin çalışması ile toprak sahibi de olacaklarını kardeşine söyler. Öykülerde yoksulluktan doğan eksikliklerin ortadan kaldırılması hayali göçün temel tetikleyicisi durumundadır." (Üstün, 2018, s. 83). Yeni gitmiş olmakla birlikte, gurbetin daha ilk eşliğinde göçmen zihni, vatana dönüş ümidini de küllendirmemeye çalışır.

Hikâyenin son kısmında, Seyit ve Narin'in anası eve döndüklerinde kapıyı çalarlar ancak Narin çamaşır makinesinin önünde kardeşinin makineden akan kanı önünde dona kalmıştır. Ablası, kardeşi Davud'u temizlenmesi için çamaşır makinesine sokmuş ve makineyi çalıştırmıştır. "Gel kardeşim üstün başın kirlenmiş demişti. Ah şu çikolata yok mu? Nasıl da bulaştırmışsın zubununa... Önlük tutsaydım keşke önüne. Ama kolayını buldum Davud... Bak yan odada bir makina var. Ev sahibi vermiş babama. Anam içine attıydı öteberimizi. Nasıl yıkayıp akpak ettiydi bir solukta. Babamız da amma akıllı ha Davud. Ev sahibi ona anlatmış, o da anamı anlattıydı. Ee senin bacın Narin'in de akli şalı hani. Bir dinledim, şıp diye kaptım. Bacın sana hayran... Kısma bacaklarını öyle. Korkma kurbanım. Gir içine... Aferin benim Davuduma. Görsün Alamanlar, pis mi olurmuş köylü çocukları... Oturdun mu? Yum gözlerini. Şu düğmeye bassın aban... Şu, al renkli düğmeye... Sonrası, ak-pak bir oğlan çıksın içinden." (s.15-16). Çamaşır makinesi, Davud'u içine alıp ezerek öldürmüştür. Bu trajik son, göçmene maddi refah karşılığında ödetilen bir travma olur. Kimsesizlik, gariplik, maddi mecburiyetler, en değerli olanı göçmenin elinden almıştır. Maddi refahı elde etme pahasına evladını kaybetmenin vicdan azabıyla baş başa bırakılmışlardır. Gurbet hayatı da göçmeni adeta bir makinenin içine

alıp ruh dünyasını ezerek tahrip eder. Davud bu simgesel benzerlikle göçmenliğin de sembolüdür. Narin ise “öteki” karşısında çocuksu bilmezliğin ve saflığın sembolü olur. Hatta anasıyla birlikte, saflıkları ve modernizmin araçları karşısındaki bilmezlikleriyle dikkati çekerler. Narin'in anası, Almanya'ya gitmek için köyden çıktıklarında İstanbul'da gördüğü trene ve uçağa da hayretle bakakalmıştır. “Bekir Yıldız’ın hikâyelerinde (de) Türkiye’den Almanya’ya göç eden kırsal kökenli işçilerin henüz Türkiye’de şehir hayatına bile uyum sağlayamadan bir anda kendilerini Almanya’da bulduklarından bahsedilir... Seyyit ve ailesi, köylerinden çıkıp ilk defa trene binip İstanbul’a giderler. Seyyit’in eşi treni kara yılanı benzetir. Kocasına ona uçakla Almanya’ya gideceklerini söyler. Adam, uçakta yolculuk etmeyi bir atmacanın karnında uçmaya benzetir (Suvağci, 2019, s. 123-124). Hikâye’nin birtakım simgelerin tezatlığı üzerine kuruluşunu bir tablo üzerinden okumak mümkündür.

Karşıdeğer	Ülküdeğer
-Tren (<i>Narin’in anası karayılan olarak tanımlar</i>) ve hızlı trenler -Uçak -Çamaşır makinesi	-Atmaca, karga (<i>Narin’in anası ve babası Seyit uçağı kuşlara benzeterek tanımlar.</i>)
-Narin’in anası fabrikada, türlü alaşımlarla oluşturulmuş kimyevi madeni bir suya parlak, yassı bir demiri batırıp çıkarma işini yapmaktadır.	-Narin’in anası Davud’u emziremediği için sütünü boşa akıtmak zorunda kalır. -Davud’un çamaşır makinesinden dışarıya sızan kıpkırmızı kanı.
-Almanya, İstanbul, kalabalık kentler. -Fabrika (<i>Fabrikada çalışırken durup dinlenmesine fırsat vermeden bir kol uzanır. Önünde kırmızı bir lamba yanıp söner. Demiri suya batırması için ses çıkarıp uyarır.</i>)	-Anadolu, köy (<i>Muş’un, Hakkari’nin, Denizli’nin yoksa Zile’nin bir köyünden mi gelmişti buralara?... Yaz aylarında damda, avluda yattıklarında gökyüzünden kayan bir yıldızın düşüp parçalanması geçiyor aklından.ESERDEN ALINTI</i>)
-Eldivenli eller. (<i>Yıllarca toprakla kardeşleşmiş derisinin üzerine geçirdiği bu plastikten eldiven. ESERDEN ALINTI</i>)	-Fabrikada yaptığı iş, çift sürmekten, davar sağmaktan kolay olmasına rağmen yorgunluğu burada daha fazladır.
-Açlık ve Davud’un açlığını bastırmak onu avutmak için çikolata yedirmek Yapay tat, oyalama, geçiştirme.	-Anne sütü

Kör başlıklı hikâye, gözleri görmeyen Ömer amcanın göz ameliyatı için oğlu Seyfettin tarafından Almanya'ya götürülüşünü ve sonrasında yaşadıklarını konu edinir. Hikâyeleri Almanya sınırında iken başlar. Uzun tren yolculuğunun dördüncü gününde Almanya sınırına ulaşırlar. Kompartımanın kapısı açılır ve pasaportları istenir. Polis, Ömer amca'yı turiste benzetemediği ve çalışma izninin olmadığı gerekçesiyle küstah bir tavırla Almanya'ya giremeyeceğini söyler. Ancak Seyfettin babasının çalışmayacağını ameliyat olacağını belirterek babasının raporlarını çıkarır. Alman polis inanmaya niyeti olmayan ezici bir tavır içindedir. Çocukluğundan beri gözleri görmeyen ve köyden çıkmamış Ömer amca, anlayamadığı Almanca diyaloglar karşısında acizdir. Polis cebinden çıkardığı çakmağı gözlerine tutarak kontrol eder. Bu arada kaşları yanar ve polis, gözlerinin kör olduğuna böylelikle kanaat getirir. “Muayene aşamasında görülen gayriinsani muamelenin benzerinin aktarıldığı öyküde, Alman hükümetinin resmi görevlisi olan bir polisin, görme engelli ve yaşlı bir adama karşı tavrı, sürecin ne denli acımasız işlediğini gözler önüne sermektedir (Üstün, 2018, s. 84-85). Göçmenliğin ilk imtihanı henüz ötekinin sınırında iken kendini kabul ettirme ve ötekini ikna etme zorunluluğuyla karşımıza çıkar. Şüpheli tutumuyla öteki, sınırından dışlamaya ve rencide etmeye açıktır. Çünkü “göç olgusu, hem yerel hem de küresel bağlamda yerlilerin göç edenleri kabullenmekte zorluk çektikleri ve genel bir karakteristik olarak göçün faillerinin toplumsal onay alamadıkları bir duruma karşılık gelir.” (Kanter, 2020, s. 345).

Geçiş izni verildikten sonra Münih'e giden trende Ömer amca, çocukluğunda bir sabah uyandığında gözlerinin görmüyor oluşunu anımsar. Böylece okuyucunun gözünde trajedisi derinleşir. Gözlerini kaybettiğinden beri herkes kendisine yardımcı olmak için bir şeyleri tarif etmiş, onu yönlendirmiştir. Karısını da özlemle anar çünkü hayatta biricik yardımcısı o olmuştur. En büyük hasretini de gözlerinin açılıp hanımının yüzünü görebilmek olarak yansıtır. “Ah,

diyor, bir yıl, iki yıl. Yirmi sekiz yıldan beri ah, diyor. Taş, toprak, gökyüzü, sular, kuşlar, kuzular, soğuk, sıcak, karanlık ve aydınlık hepsi bir tarafa şu yüzünü bir görebilseydim. İnan kendim kadar senin için de bu dilek hatunum. Gözlerim açılıverseydi. Gören gözlerle baksaydım sana. Hep baksaydım sana. Böylece, erkeğe baktırmaya duysaydı, şu köy yerinde, yüzün.” (s.32). Münih’e vardıklarında gözleri açılacağı umuduyla heyecanı daha da büyümüştür Ömer amcanın. Ancak kalacakları yere ulaştıklarında baba ve oğlunu bir sürpriz beklemektedir. Seyfettin haberi olmadan işten çıkarılmıştır. Bu haber işsiz kalan diğer arkadaşlarıyla birlikte onu da yıkmıştır. Babasının yanına çöküverir ve baba oğul göz ameliyatı yaptırıp yaptıramayacaklarının endişesi içinde dalıp giderler. “Göçün temel hareket noktası olan “iş bulma” gereksinimi, bireyin psikolojik ve toplumsal durumunu da imleyen, dikkate değer bir gerçektir. İşçinin niteliği, emeğinin maddi karşılığı, gelir-gider dengeleri, ekonomik düzen içerisinde işçinin rolü... gibi konular ekseninde ortaya çıkan sorunlar, göçmen bireylerin iç dünyasında derin izler bırakmıştır.” (Üstün, 2018, s. 82). Fakat içine girdikleri çıkmazdan kurtulmanın bir umut ışığı da belirmiştir. Almanya’da o günlerde tank, bazuka, makineli tüfek gibi savaş malzemeleri üreten fabrikalarda iş bulma imkânı daha yüksektir. Buldukları yere 200 kilometre uzaklıkta bir fabrikada böyle bir iş imkânı vardır ama biraz beklemeleri gerekecektir.

Seyfettin’in bankadaki toplam parası 8650 marktır. Ameliyat için gereken para ise 5000 mark yani bir arkadaşının ifadesiyle araba alınabilecek bir paradır. Eğer bankadaki parayla babasının ameliyatını yaptıırırsa geriye kalan parayla işsiz kaldığı süreçte geçinip geçinemeyeceğinin hesabını yapıp durur. Babası ile ne pahasına olursa olsun ameliyatı yaptırmak için konuşur ancak babası “gözüm yere girsin. Elindeki üç-beş kuruşu bu işe yatırmak olur mu ya? Kimin aklına gelirdi Almanya’da işin koruyacağı” (s. 35) diyerek oğlu bir iş bulmadan ameliyat olmak istemez. Bu arada Seyfettin gireceği yeni işin başka bir boyutunu da düşünmeye başlamıştır. Silah üretilen fabrikada vereceği emek insanların ölümüne sebep olacağından

büyük bir rahatsızlık duymaktadır. Gözlerinin önünden sürekli tanklar, panzerler geçer.

Nihayetinde bir arkadaşı başka bir fabrikada ona yeni bir iş bulduğunu söyleyince Seyfettin ve babası sevinerek birbirlerine sarılırlar. Umutları yeniden yeşermiştir fakat sevinçleri kısa sürer. Fabrikadaki işin aslını öğrenince trajik perde tamamen açılır. *“Ha, söylemeyi unuttum diyecek yutkunduktan sonra. Bu oyuncakların içinde ölüm varmış ama. Uçaklardan atılıyormuş savaşta. Çocuklar oynayınca patlıyormuş. Gerisin geri gidecek Ömer Amca. Ranzanın bir ucuna ilişecek. Başını avuçları içine alacak. Patlıyan, oynarken çocukları öldüren oyuncaklar ha, diyecek kendi kendine.”* (s. 36) Ömer amca Seyfettin’in gireceği bu işten son derece rahatsızlık duyar. Bu fabrikada üretilen oyuncaklarla yoksul ülke çocuklarının öldürüleceğini ve kendisi gibi kör kalacaklarını hayal eder. Çocukların hayatına kasteden bir işten kazanılacak para ile gözlerinin açılmasına gönlü razı olmaz. Acı bir gülümsemeyle pasaportunu çıkarıp Seyfettin’e uzatır. *“İstanbul'a bir bilet al oğlum, ama pencere yanı olsun hem ananı da çok özledim”* diyerek dönüşe hazırlanır. Kör hikâyesi, işçi göçmen Seyfettin’in işsizlik hikâyesiyle birlikte babasının gözlerini açtıramayışının trajik çaresizliğini nakleder. Ancak hikâyenin kırılma noktası bir başka meseleyi de işaret etmektedir. Yazar anlatıcının sosyopolitik bakışı, Seyfettin’in silah üretilen bir fabrikada çalışmasını engeller. Toplumcu gerçekçi yazar, dünya barışına göndermede bulunarak insanı koruma adına kahramanının kişisel istek ve ihtiyaçlarını ötelemesini bir erdem olarak sunar.

Tank ve Tanklar başlıklı hikâye Kör hikâyesinden daha boyutlu bir sosyopolitik durumu işaret etmektedir. Savaş karşıtlığı ekseninde savaşın insan ve toplum hayatına verdiği olumsuzluk, Türk ve Yunan, çok yakın iki dostun birlikte çalıştıkları fabrikadaki bir günlük iletişimsizliği üzerinden anlatılır. Kerem ve Andonis, Almanya'da bir tank fabrikasında çalışmaktadırlar. Türklerin Kıbrıs'a çıkarma yaptığı gün, ağır politik gündemin gölgesinde Türk ve Yunan işçilerin

hepsinde gerginlik ve rahatsızlık havası kendiliğinden oluşmaya başlar. Özellikle Yunan işçiler daha gergindir. Fabrikaya gitmek için bindikleri sabah servis otobüsünde Türklerle yan yana oturmaktan kaçınırlar. Fakat Kerem ile Andonis'in ilişkisi diğerlerinden biraz daha farklıdır. Andonis, Kerem'e Atina'daki sevgilisinden ve Almanya'da çalışıp para biriktirdikten sonra geri dönüp onunla evleneceğinden bahsetmiştir. Kerem de aynı hayalleri kurmaktadır. Her ikisi de kazandıkları parayla memleketlerine dönecek ve mutlu mesut yaşayacaklardır. Ancak bu iki yakın arkadaşın arasına milletlerinin karşı karşıya geleceği bir savaş girer. Bir günde Türk ve Yunan işçilerin birbirine bakışı tamamen değişir. Kıbrıs çıkarmasının başladığı gün servis otobüsü içindekilerin oturma düzenleri, konuştukları diller bölünmüştür. Fabrikaya girerken birbirilerine karışmadan küme küme içeriye girerler. Türkler, Yunanlar ve Almanlar ayrı gruplara ayrılırlar. Alman işverenler ve ustalar bu manzaradan tedirgin olurlar. Çünkü fabrikadaki işlerine bu durumun yansımından korkmaktadırlar. Fakat Yunanlar işi daha ileriye vardırıp Türklerle dolaplarının bir arada olmasını da istemezler. Dolapların yerleri değiştirildikten sonra fabrikadaki işlerine başlarlar.

İşçiler bir bant üzerinde tankın gövdesini yapmaktadırlar. Önlerinde kıpırdanan bandın ayarlı hızına göre yürüyen demir gövde, Kıbrıs'ta ilerleyen tanklardan biri oluverir sanki. Yazar anlatıcı, karşılıklı üretim yapan Türk ve Yunan işçilerin bilinçakışını olduğu gibi yansıtmaya çalışır. Yunanlar gövde üzerindeki işleri hınçla yaparak adeta Kıbrıs'ta ilerleyen tankları durdurmaya çalışırlar. Andonis de dostluk duygularından soyunup milli öfkесinin esiri olmuştur. Kerem ne olursa olsun düşmanlıktan yana değildir. Andonis gülümsese o da gülümseyecektir. *“Keremin yüreği çatallanıyor. Çatalın biri sevgiyi, ötekisi henüz perçinliyemediği, belki de perçinlenmek istemediği bir kini, bir düşmanlığı oluşturuyor. Anlamak, sevmek, sonra ansızın düşman oluvermek...”* (s. 57) 24 saat öncesinde aralarında yakın dostluk olan iki insan ülkelerinin savaşa girmesi dolayısıyla düşman olabilirler mi? Anlatıcı bu soru üzerinden bir kurgu geliştirerek yanıt arayışına girer. İki arkadaş, izinlerinde Kerem'in arabasıyla Atina'ya

gidecekler, orada Andonis'in düğününü yapacaklardır. Kerem arkadaşının düğününde oynayacaktır ve oradan da İstanbul'a, Anadolu'ya geçeceklerdir. Ama şimdi fabrikada kahvaltı yaparken bile aralarında duran tank, o düğün arabasının yerini almış gibidir. *“Bugüne değin, yüzlerce, binlerce tank yapmıştı buradaki emekçiler. Nereye gitmişti bu tanklar? Bilmiyorlardı. Bilmek de istememişlerdi. Ama bugün, şimdi, şu kıpırdayan, yürüyen, fabrikanın kapısını parçalayıp çıkan, oysa henüz önlerinde duran tankın nereye gideceğini neden düşünüyorlardı acaba? Yunanistan yoksul bir ülke... Türkiye de yoksul. Kıbrıs'a çıkarma yapmış Türkler... Ya Yunanistan'la, Türkiye kapışırsa”* (s. 59) Alman Ustabaşı Kanton, heyecanla yeni bir haber getirir. Atina'da da tanklar yürümeye başlamıştır. Bu üretimin artması ve üretime hız verilmesi anlamını taşımaktadır. Haber üzerinden anlatıcı, Almanya gibi silahları ve tankları üreten devletlerin, bunları Yunanistan ve Türkiye gibi yoksul ülkelere satarak ticari ve politik oyunlar kurgulamalarının vurgusunu yapar. Hikâyede *“göçmen işçileri ve toplumdaki bireyleri, insani değerlerden yoksun bırakan Alman kapitalizminin kölesi olmaya başladıkları olgusu”* net bir şekilde ortaya konmuş olur (Özgül, 2018, s. 186). Silah fabrikalarının büyük açlığıyla savaş sevicileri, yeni emekçileri sömürerek daha da zenginleşecektir.

Anlatıcı, Batı'nın ve Almanya'nın tahriki ve politik ve ekonomik emelleriyle savaşların neden çıkarıldığını, kimlerin sömürüldüğünü belirginleştirmeye çalışır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki gerginliği de kışkırtılmış böyle bir yapay durum olarak görür. Kerem, Andonis ile yanyana gelip konuşmak istediğinde Andonis ondan hızla uzaklaşır. Andonis, dostluk duygularının gelgitini yaşamakta ancak kendi milletinden insanların ölümünü düşündükçe Kerem'le göz göze gelmekten kaçınmaktadır. Hikâye, tezli anlatımıyla dostluğun her şeyden üstün olduğunu, savaşın bile insanlık hukukuna gölge düşürmemesi kanaatini vurgulama arzusundadır. Hem Andonis'in hem Kerem'in bakış açılarıyla fabrikada ürettikleri silahların neden üretildiği ve nasıl sonuçlar doğurabileceği üzerine kahramanların vicdani muhasebelerine şahit

oluruz. Hikâye, bütünüyle savaş karşıtlığı üzerine kurgulanmıştır. Savaşı gerçekleştirecek araçları, göçmen işçilerin hazırlaması da düşündürücüdür. Her iki milletten göçmen işçiler, dünyanın egemen devletlerinin bir temsili olarak Almanya’da çalışmaya, para kazanmaya mahkûmdurlar. Onlar kazandıkça yoksul ülkeler daha fazla muhtaç duruma düşmekte, sömürünün çarkı dönmeye devam etmektedir.

Sınırdan Olmanın Trajiği

Eserdeki *Beyaz Baba* adlı hikâye, Güneydoğu Anadolu’nun sınır köylerinden birinde geçer. Bu tür mekânların seçilmesinde yazarın Urfa’da doğmuş olmasının etkili olduğu söylenebilir. Hikâyede babası kaçakçılık yaparken Suriye sınırında ölmüş olan Hoşan adlı çocuğun baba özlemi ve babasının mezarını görme arzusu konu edilir. Kurban Bayramında, kesim esnasında Hoşan’ın kimsesizliği ve garipliği tasvirlerle daha da belirginleştirilir. Üşüyen ellerini kurban etinin buharına tutarak ısıtmaya çalışması, itilmesi, babasını hayal etmesi ve kirvesinin onu çağırıp et ve harçlık vermesi, Hoşan’ın garipliğinin belirtileridir. Çocukça heyecanı ve topladığı bayram harçlıklarıyla herkesten habersiz trene binip babasının mezarını görmeye gitmeyi planlamaktadır.

Demir Bebek hikâyesindeki Narin gibi Hoşan da, çocuksu bilmezliği ve saflığıyla okura sunulur. Narin, olanlar karşısında ne kadar garip ve çaresiz kalmışsa Hoşan da babasının mezarına o gariplik ve özlem duygusuyla koşar. İstasyona ulaştığında kurban etinin elinde kalakaldığını fark eder ve başka bir yoksula vermeyi düşünür. “Dışarıya çıktı Hoşan. Trenin geleceği yola baktı. Yavaşla kurbanım, dedi. Dur aralıkta, dedi. Eksiğim az kalmıştır. Biletimi elime geçirince dur önümde. Biletim... Elindeki eti gördü. Avuçlarının içinde atıp hoplattı. Etimiz var aney, dedi. Etimizi getiremiyem aney. Param yetmiy aney. Bir bayram daha bekliyorum. El vicdan. Babamı çok özlemişem. Gitme mi deysisiz? Vay!.. Ben aklımla çok yaşayam...Bak aney, oğlun Hoşan ne düşünmüştür?..” (s. 19) Hikâyede Hoşan’ın

konuşmaları yerel ağız özellikleri gözetilerek yansıtılır. “Yıldız Güneydoğu Anadolu’nun ağızlarından da yararlanır. Ama bunu hiçbir zaman söylem (şive) taklidi düzeyine çıkarmaz. Anlaşılmazlıktan, bölgecilikten özenle sakınır. Öyleyken, belli bir çevrenin insanlarını canlandırırken, ağız ‘diri bir motif’ olarak değerlendirmeyi iyi becerir.” (Bezirci, 1980, s. 214).

Türkiye-Suriye sınırında o dönem kaçakçılık yapan insanların hayatından bir çocuk kesiti sunulmaktadır. Sınırdan kaçak çay, incik boncuk getirip satarak geçimini sağlayan insanlar, mayınla dolu arazilerden geçmek zorundadırlar. Bu insanlardan biri olan Hoşan’ın babasının gözleri az gördüğü için bu tehlikeli araziye geçmenin bedelini canıyla ödemiştir. Hoşan, istasyona vardığında biletini alarak trene biner. Sevinçten ağlamaktadır. “*Uy beni babama kavuşturan trene, trenin şu camlı penceresine kurban. Aha trenin öbür penceresi Suriye, bu penceresi vatandır. Her kaçağa çıktığında, buralara mı gelirdin babey?*” (s. 20) Geçim sıkıntısı nedeniyle kanunlar ve kaçakçılık gibi iki ateş arasında kalan köylüler, mayınlı arazideki patlamada biri öldüğünde ölülerine dahi sahip çıkamazlar. Çünkü ölünün ait olduğu aile kaçakçılık gerekçesiyle sorgulanacak ve bundan sonraki hayatı karakollarda geçecektir.

Hoşan, akrabası Şehmuz emminin tarifine göre trenin penceresinden kaybedeli henüz birkaç ay olduğu anlaşılan babasının mezarını arar: “*Nasıl düşmüşse toprağa öyle durur babay yavru. Çürümüş, toprak olmuş sanma. Duyduğumuz, pervanesi tepede uçakla kireç dökmüşler üzerine. Beyazdır babayın rengi. Sağına, soluna, gerine bakmayasan. İlk trenin gidişine çevir gözlerini. Yığma taşlar gibi bir tümsek gördüğünde, mimlemelisen onu. Tren gidince biraz daha, beyaz olunca tümsek, aha babam, demelisen orada yatana.*” (s. 21) Ve trenin penceresinden beyaz bir tümsek olarak babasının mezarını görür. Yansıtılan iç konuşmasıyla kendi kendine, büyüdüğünde kaçağa gelip gitme ve böylelikle babasının kemiklerini toplayıp annesine getirme sözünü verir. “Yazar, öykülerinin çoğunu trajik sonla bitirir. Bu bakımdan yazarın daha çok insanın içini burkan,

acıklı sonları tercih ettiğini de belirtmek gerekir. Öykülerin başında atılan düğüm, çoğu zaman öykü sonunda bir çözüme kavuşmaz. Her ne kadar öykü içinde atılan düğümler, öykü sonunda bir çözüme kavuşturulsa da okuyucuda olayın halen devam ettiği düşüncesi uyanır.” (Baskak, 2008, s. 183). Hoşan’ın o esnada dilinden dökülen “*olsa olsa o tümsektir benim babam*” sözü, evlat ve hâkim güç açısından bir insana verilen kıymetin zıtlığını işaret etmektedir. Üzerine kireç dökülen sınırın dışındaki sahipsiz bir tümsek, bir evlâdın babasının mezarıdır.

Çiçeksiz Mezarlar hikâyesinin de *Beyaz Baba* hikâyesini anımsatan yönleri vardır. Bu hikâyede 14 yaşındaki oğlunun ölüsü Suriye sınırında kalmış olan Güneydoğu Anadolu köylerinden birindeki bir annenin trajedisi anlatılır. Hamise ananın oğlu İdan’ın mezarı, Türkiye-Suriye sınırındaki tel örgülerin yakınındadır. Henüz gömüleli sekiz gün olan İdan, sınırdan geçerken mayının patlamasıyla ölmüştür. İdan’ın ağabeyi de büyük şehirde öldürülmüştür. O da abisinin intikamını almak için kaçakçılık yaparak para kazanmayı ve silah almayı düşünmüştür. Fakat sınırı geçip öldüğünde, Suriye Devleti ölüyü vermek istemesine rağmen kumandanın inadı yüzünden orada gömülür. Hamise ana mezarın başında İdan’ın cesedini çıkarıp sırtlayarak köyüne götürmek ister. Fakat kumandan buna müsaade etmediği için sabah güneş doğmadan mayınlı araziden geçerek gizlice oğlunun mezarını kazar ve cesedini çıkarıp Türkiye’deki köyüne sokmaya çalışır. Oğlunu kaybeden bir ananın duygusal trajedisinin yansıtılması yanında anlatıcının bakış açısına bağlı olarak devleti temsil eden kumandanın katılığının da eleştirisi yapılır. “*Bir ana, diyordu içinden. Az ötesindeki oğlu gömülsün de, eli kolu bağlı kalsın bu yamaçta... Bu yamaç... Şu yamaç... Toprağı orta yerinden ikiye bölsün insanlar... Bölünen toprağa tel örgüler çeksinler sonra... Burası bizim, burası onların... Onlar dedikleri kim?.. Telin öbür yönünde kalan hısımlarımız, tanışlarımız, anılar...*” (s. 82) Hikâye, oğlunun cesedini taşıyan Hamise Ana’nın her an mayına basma korkusunu ve oğlunu köyüne götüreceği inancını yansıtan iç konuşmasıyla sona erer.

Sonuç

1960 sonrası Almanya işçi göçünün, Türk edebiyatına yeni imkânlar kazandırdığı görülmektedir. Bu sosyal değişimi konu edinen eserlerin çoğalmasıyla birlikte gurbet ve göçmenlik temasının işlenişi, göçmen işçi tipinin ve yeni bir insan-mekân ilişkisi edebiyatımızda belirginleşmiştir. Gurbet temi; özlem ve keder duygularıyla işlendiği gibi ölüm ve yitimlere sebep olan sonuçlarıyla trajik görünümüyle de karşımıza çıkmaktadır. Bu eğilim içerisinde yer alan Bekir Yıldız, toplumcu gerçekçi hikâye anlayışı çizgisinde göçmen edebiyatı üzerine nicelik bakımından en çok eser veren isimlerden biri olmuştur. Demir Bebek adlı hikâye kitabı, bu türden hikâyeleri hem toplumcu gerçekçilik hem de göçmenlik odakları etrafında işleyen bir eserdir. 10 hikâyeden oluşan eserin Demir Bebek, Kör, Tank ve Tanklar başlıklı hikâyeleri doğrudan göçmenliğin trajik yönüyle ilgilidir. Beyaz Baba ve Çiçeksiz Mezarlar başlıklı hikâyeleri ise Türkiye-Suriye sınırındaki köylerde kaçakçılık yaparken mayından dolayı ölen iki hikâye kahramanının artlarında bıraktıkları trajik hayat kesitlerini nakleder.

Demir Bebek'te; Almanya'ya yeni giden bir ailede, anne ve babası fabrikada çalışan 6 yaşındaki Narin'in 2 yaşındaki kardeşine bakmak zorunda kalması, onu doyurmaya çalışması ve temizlenmesi için çamaşır makinesinde yıkamaya çalışırken ölümüne neden olması anlatılır. Kör başlıklı hikâyede, gözleri görmeyen babasını ameliyat ettirebilmek için Almanya'ya götüren göçmen işçi Seyfettin'in sınırdan yaşadıkları problem, işini kaybetmesi, yeni bir iş bulması ancak bu işin silah üreten bir fabrikada olması dolayısıyla babasının ameliyata razı olmaması ve geri dönmesini hikâye eder. Anlatıcı nezdinde, toplumsal yıkımlara sebep olan bir durum karşısında, bir emekçinin ahlaklı ve erdemli davranışı vurgulanmıştır. Tank ve Tanklar'da bir silah fabrikasında çalışan Türk Kerem ile Yunan Andonis'in Kıbrıs çıkarması başladığı gün zedelenen ilişkileri üzerinden savaş karşıtlığı mesajı verilir. Hikâyenin çok belirginleştirilen savaş karşıtlığı tezi, meselesini tamamen bu önerme etrafında kurar. Bu durum anlatıyı,

fikri telkin düzeyinde kalmaya mahkûm eder. Yukarıdaki üç hikâye, göçmen işçilerin ortak problemleri olarak çalışmak zorunda kalışlarına ve çalışma şartlarının zorluğuna işaret etmektedir.

Beyaz Baba ve Çiçeksiz Mezarlar hikâyelerinde, Suriye sınırına geçerek kaçakçılık yapmak durumunda olan iki kahramanın mezarı, hikâyelerin merkez noktası olur. İlk hikâyenin çocuk kahramanı, babasının sınırın dışında kalan mezarını görme arzusuyla yola çıkmışken ikinci hikâyenin kahramanı yaşlı kadın oğlunun sınırın dışında gömülen oğlunun cesedini sırtlayıp köyüne taşımaya çalışır.

Hikâyelerde göçmenliğin bedeli ölüm ve hayal kırıklığı olarak belirginleşirken, sınırı geçmenin konu edildiği hikâyelerde bunun karşılığı sadece ölümdür. Göçmenliği de bir tür sınırın diğer tarafında kalma hali olarak değerlendirirsek makaleye konu edilen hikâyelerin hepsinde geçim derdi/para kazanma çabasının trajik sonlarla neticelendiğini söylemek mümkündür. Ayrıca Tank ve Tanklar dışındaki hikâyelerde, evlat ve anne-baba arasındaki trajik bağın gözler önüne serildiğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

Alçıçek, P. (2019). Türkler Almanya'da: Göçle Gelen Kültürel Kimlik Sorunu. M. M. İlhan, & O. Albayrak (Edt.), Göç ve Kültürel Etkileşim (s. 349-371). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.

Baskak, S. (2008). Bekir Yıldız'ın Öykücülüğü. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Bezirci, A. (1980). 1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz (Eleştirel Konuşmalar). İstanbul: ABeCe Yayınları.

Çavuş, B. (2019). Rene Girar'ın Arzu Modeli Bağlamında Dış Göç Romanlarında Özne-Nesne İlişkisi. Ulakbilge (39), 519-526.

Durukoğlu, S. (2012). Bekir Yıldız'ın Eserlerinde İzlek ve Yapı. Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Kanter, B. (2020). Orhan Kemal'in Romanlarında Göç Merkezi Olarak Kentler ve Kültürel Araf. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 60(1), 331-346.

Kukul, M. H. (2017). Bazı Sözlük ve Ansiklopedilerde "Göç" Tarifleri. O. Köse (Edt.), Geçmişten Günümüze Göç III (s. 1539-1552). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Narlı, M. (2012). Roman Ne Anlatır? Cumhuriyet Dönemi 1920-2000. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özgül, E. (2018). Bekir Yıldız'ın "Alman Ekmeği" Eserinde Göçmen İşçi Sorunlarının İncelenmesi. TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 6(13), 177-188.

Suvağci, İ. (2019). Almanya'daki Türk Yazarların Hikâyelerinde Türklerin Almanya'ya Uyumunu. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (13), 116-138.

Üstün, K. (2018). İş ve İş Bulma Sorunsalı Ekseninde Bekir Yıldız'ın Öyküleri. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (61), 81-100.

Yıldız, B. (1977). Demir Bebek. İstanbul: Cem Yayınevi.